

POSTĘPOWANIE CYWILNE

Zarys wykładu

Henryk Dolecki

6. wydanie

Wolters Kluwer

POSTĘPOWANIE CYWILNE

Zarys wykładu

Henryk Dolecki

6. wydanie

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 15 sierpnia 2015 r., z uwzględnieniem przepisów, które wejdą w życie 18 listopada 2015 r. i 1 stycznia 2016 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Grażyna Polkowska-Nowak

Opracowanie redakcyjne
Michał Dymiński

Łamanie
Andytex

Projekt graficzny okładki i stron tytułowych
Maryna Wiśniewska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

 prawolubni
The logo for 'prawolubni' features the word in a lowercase, serif font with a small heart above the 'i'. Below the text is a decorative horizontal line with a wavy, scalloped pattern.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN: 978-83-264-8380-6
6. wydanie

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	15
Przedmowa do szóstego wydania	17
Przedmowa do piątego wydania	17
Przedmowa do czwartego wydania	18
Przedmowa do trzeciego wydania	18
Przedmowa do drugiego wydania	19
Przedmowa	21
ROZDZIAŁ I. Wiadomości wstępne	23
§ 1. Pojęcie i funkcja postępowania cywilnego	23
§ 2. Rodzaje postępowania cywilnego	24
§ 3. Normy prawa procesowego cywilnego a normy prawa cywilnego	27
§ 4. Terytorialny i czasowy zasięg przepisów kodeksu postępowania cywilnego ...	28
§ 5. Postępowanie cywilne a inne rodzaje postępowań	30
1. Postępowanie cywilne a postępowanie karne	30
2. Postępowanie cywilne a postępowanie administracyjne	32
3. Postępowanie sądownoadministracyjne a postępowanie cywilne	33
§ 6. Wpływ orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego na postępowanie cywilne	35
§ 7. Skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki	36
§ 8. Postępowanie przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w sprawach o naruszenie art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	39
§ 9. Polskie prawo procesowe cywilne a prawo Unii Europejskiej	40
1. Zagadnienia ogólne	40
2. Prawo unijne a prawo krajowe	42
3. Prawo unijne a postępowanie przed sądami państw członkowskich	43
4. Orzeczenia wstępne Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej	43

ROZDZIAŁ II. Droga sądowa w sprawach cywilnych	45
§ 1. Pojęcie drogi sądowej	45
§ 2. Dopuszczalność drogi sądowej	46
§ 3. Skutki braku drogi sądowej	48
ROZDZIAŁ III. Zasady postępowania cywilnego	49
§ 1. Zagadnienia ogólne	49
§ 2. Rodzaje zasad procesowych	50
1. Zasada prawdy	50
2. Zasada dyspozycyjności	53
3. Zasada kontradiktoryjności	54
4. Zasada koncentracji materiału procesowego	58
5. Zasada równości stron	59
6. Zasada bezpośredniości	61
7. Zasada swobodnej oceny dowodów	62
8. Zasada ustności i pisemności	64
9. Zasada jawności	65
10. Zasada formalizmu procesowego	67
ROZDZIAŁ IV. Podmioty postępowania	69
§ 1. Sąd – organizacja sądów rozpoznających sprawy cywilne	69
§ 2. Właściwość sądu	72
1. Zagadnienia ogólne	72
2. Właściwość rzeczowa	72
3. Wartość przedmiotu sporu	75
4. Właściwość miejscowa	76
5. Skutki niewłaściwości sądu	79
§ 3. Skład sądu	80
1. Skład sądu w procesie cywilnym	80
2. Wyłączenie sędziego	81
3. Wyłączenie innych podmiotów postępowania	83
§ 4. Prokurator, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, organizacje pozarządowe, Państwowa Inspekcja Pracy, powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów oraz inne podmioty uprawnione do udziału w postępowaniu na podstawie odrębnych przepisów	84
1. Przesłanki i formy udziału prokuratora w postępowaniu cywilnym	84
2. Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta	86
3. Organizacje pozarządowe	87
4. Państwowa Inspekcja Pracy	89
5. Powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów	89
6. Podmioty uprawnione do udziału w postępowaniu na podstawie odrębnych przepisów	90
§ 5. Uczestnicy postępowania	90
1. Strony w procesie cywilnym	90
1.1. Zdolność sądowa	91
1.2. Zdolność procesowa	95

1.3. Zdolność postulacyjna	96
1.4. Legitymacja procesowa	97
2. Współuczestnictwo procesowe	99
3. Interwencja główna	102
4. Interwencja uboczna	102
5. Przypozwanie	104
6. Następstwo procesowe	104
§ 6. Reprezentacja stron w postępowaniu cywilnym	106
ROZDZIAŁ V. Przedmiot postępowania cywilnego	112
§ 1. Powództwo	112
§ 2. Rodzaje powództw	112
1. Powództwo o zasądzenie (świadczenie)	114
2. Powództwo o ustalenie prawa lub stosunku prawnego	115
3. Powództwo o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego	116
§ 3. Kumulacja roszczeń	117
§ 4. Zmiana powództwa	118
ROZDZIAŁ VI. Czynności procesowe	121
§ 1. Istota i rodzaje czynności procesowych	121
§ 2. Pisma procesowe	124
§ 3. Doręczenia	127
§ 4. Posiedzenia sądowe	130
§ 5. Terminy	134
ROZDZIAŁ VII. Koszty postępowania	138
§ 1. Koszty procesu cywilnego – zagadnienia ogólne	138
§ 2. Zasady rozstrzygnięcia o kosztach procesu	141
§ 3. Zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie przez sąd pełnomocnika	143
§ 4. Zabezpieczenie kosztów postępowania	149
§ 5. Prawo pomocy w postępowaniu w sprawach cywilnych prowadzonych w państwach Unii Europejskiej	151
1. Prawo pomocy w postępowaniu prowadzonym w Rzeczypospolitej Polskiej	151
2. Prawo pomocy w postępowaniu prowadzonym w innym państwie członkowskim	154
ROZDZIAŁ VIII. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji	157
§ 1. Mediacja i postępowanie pojednawcze	157
1. Mediacja	157
2. Postępowanie pojednawcze	159
§ 2. Wszczęcie postępowania cywilnego	160
§ 3. Skutki prawne wszczęcia procesu cywilnego	161
1. Procesowe i materialnoprawne skutki wytoczenia powództwa	163
2. Procesowe i materialnoprawne skutki doręczenia pozwu	164
§ 4. Zachowanie się pozwanego w procesie cywilnym	166

1. Bierne zachowanie się pozwanego	168
2. Obrona pozwanego	169
§ 5. Rozprawa	171
1. Przygotowanie rozprawy	171
2. Przebieg rozprawy	173
§ 6. Zawieszenie postępowania	176
§ 7. Niemerytoryczne zakończenie procesu cywilnego	181
1. Odrzucenie powództwa	181
2. Umorzenie postępowania	182
§ 8. Postępowanie dowodowe	184
1. Zagadnienia ogólne	184
2. Przedmiot dowodu	187
3. Ciężar twierdzenia (<i>onus proferendi</i>)	189
4. Ciężar dowodu (<i>onus probandi</i>)	189
5. Domniemania prawne	191
6. Domniemania faktyczne	194
7. Dowód <i>prima facie</i>	194
8. Uprawdopodobnienie	196
9. Zabezpieczenie dowodów	196
§ 9. Środki dowodowe	197
1. Dokumenty	197
2. Zeznania świadków	201
3. Opinia biegłych	204
4. Ogłędziny	206
5. Przesłuchanie stron	207
6. Inne środki dowodowe	208
§ 10. Zasady orzekania w postępowaniu cywilnym	210
§ 11. Merytoryczne zakończenie postępowania cywilnego	212
1. Zakończenie procesu	212
2. Wydanie wyroku	213
§ 12. Rodzaje wyroków	216
1. Wyrok wstępny	216
2. Wyrok częściowy	217
3. Wyrok końcowy	217
4. Wyrok łączny	217
5. Wyrok zaoczny	218
§ 13. Skutki prawne wyroku	220
1. Prawomocność	220
2. Wykonalność	222
3. Skuteczność	223
§ 14. Nakazy zapłaty	224
§ 15. Postanowienia	224
§ 16. Zarządzenia	227
§ 17. Rektyfikacja orzeczeń w postępowaniu cywilnym	227
1. Sprostowanie	227
2. Uzupełnienie	228
3. Wykładnia	229

ROZDZIAŁ IX. Postępowania odrębne	230
§ 1. Uwagi ogólne	230
§ 2. Postępowanie w sprawach małżeńskich	231
1. Odrębności proceduralne	231
2. Szczegółowe uregulowania w sprawach o rozwód i separację	232
3. Unieważnienie małżeństwa	235
4. Ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa	236
5. Ustanowienie rozdzielnosci majątkowej małżeńskiej	236
§ 3. Postępowanie w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi	237
1. Zagadnienia materialnoprawne	237
2. Zagadnienia proceduralne	239
§ 4. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	241
1. Rodzaje spraw	241
2. Odrębności proceduralne	242
§ 5. Postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania	248
§ 6. Postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji, regulacji energetyki, regulacji telekomunikacji i poczty, regulacji transportu kolejowego oraz w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone	250
§ 7. Postępowanie nakazowe i upominawcze	252
1. Postępowanie nakazowe	252
2. Postępowanie upominawcze	255
3. Elektroniczne postępowanie upominawcze	257
§ 8. Postępowanie uproszczone	259
§ 9. Europejskie postępowania w sprawach transgranicznych	260
1. Europejskie postępowanie nakazowe	261
2. Europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń	263
 ROZDZIAŁ X. Postępowanie nieprocesowe	 266
§ 1. Zagadnienia ogólne	266
1. Właściwość sądu	266
2. Skład sądu	269
3. Uczestnicy postępowania	270
4. Przebieg postępowania	271
§ 2. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa osobowego	278
1. Uznanie za zmarłego	278
2. Stwierdzenie zgonu	280
3. Uchylenie postanowień orzekających uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu	280
4. Ubezważnowolnienie	281
5. Postępowanie w sprawach dotyczących akt stanu cywilnego	284
§ 3. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli	285
1. Sprawy małżeńskie	287
2. Sprawy z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi	288
3. Sprawy o przysposobienie	288

4. Sprawy z zakresu opieki	290
5. Sprawy z zakresu kurateli	291
6. Sprawy nieletnich	291
7. Sprawy dotyczące przymusowego leczenia alkoholików	292
8. Sprawy z zakresu przymusowego leczenia i rehabilitacji narkomanów	294
9. Sprawy dotyczące ochrony zdrowia psychicznego	295
10. Sprawy z zakresu ustawy o zmianie imion i nazwisk oraz ustawy o obywatelstwie polskim	298
§ 4. Sprawy z zakresu prawa rzeczowego	299
1. Stwierdzenie zasiedzenia	299
2. Przepadek rzeczy	300
2.1. Przepadek rzeczy na podstawie prawa celnego	300
2.2. Przepadek pojazdów	301
3. Zarząd związany ze współwłasnością i użytkowaniem	302
4. Zniesienie współwłasności	303
5. Ustanowienie drogi koniecznej i służebności przesyłu	305
6. Postępowanie wieczystoksięgowe	306
§ 5. Sprawy z zakresu prawa spadkowego	309
1. Sąd spadku	309
2. Zabezpieczenie spadku, wykaz inwentarza i spis inwentarza	310
3. Przyjęcie lub odrzucenie spadku	311
4. Ogłoszenie testamentu	312
5. Wyjawienie przedmiotów spadkowych	313
6. Przesłuchanie świadków testamentu ustnego	314
7. Sprawy dotyczące wykonawcy testamentu	314
8. Zarząd spadku nieobjętego	314
9. Stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego	315
10. Dział spadku	317
11. Inne sprawy spadkowe	317
§ 6. Sprawy z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego	318
§ 7. Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego	319
§ 8. Postępowanie rejestrowe	321
§ 9. Inne sprawy uregulowane w przepisach pozakodeksowych	324
1. Odtworzenie dyplomów i świadectw ukończenia nauki	324
2. Postępowanie w sprawach o umarżanie utraconych dokumentów	326
3. Postępowanie w sprawie przyjęcia do spółdzielni i przydzielenia lokalu spółdzielczego	327
4. Sprawy z zakresu kodeksu morskiego	328
5. Sprawy z zakresu kodeksu wyborczego	328
ROZDZIAŁ XI. Zaskarżenie orzeczeń sądowych	330
§ 1. Zagadnienia ogólne	330
§ 2. Apelacja	331
§ 3. Zażalenie	339
§ 4. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	341
§ 5. Skarga kasacyjna	342

§ 6. Wznowienie postępowania	347
§ 7. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	350
ROZDZIAŁ XII. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt	353
ROZDZIAŁ XIII. Postępowanie zabezpieczające	356
ROZDZIAŁ XIV. Postępowanie egzekucyjne	363
§ 1. Pojęcie i rodzaje egzekucji	363
§ 2. Podmioty postępowania egzekucyjnego	365
1. Organy egzekucyjne	365
2. Uczestnicy postępowania	367
§ 3. Warunki dopuszczalności egzekucji	367
1. Tytuł egzekucyjny	367
2. Klauzula wykonalności	369
3. Zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego	372
4. Stwierdzenie wykonalności europejskiego nakazu zapłaty	374
5. Zaświadczenie dotyczące orzeczenia wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń	374
6. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych	375
7. Wyciągi z orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach alimentacyjnych	376
8. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń obejmujących środki ochrony w sprawach cywilnych	376
§ 4. Przebieg postępowania egzekucyjnego	377
1. Wniosek o wszczęcie egzekucji	377
2. Wszczęcie postępowania	378
3. Czynności egzekucyjne	378
4. Wstrzymanie egzekucji	380
5. Zawieszenie egzekucji	381
6. Umorzenie egzekucji	382
7. Ograniczenia egzekucji	383
§ 5. Egzekucja świadczeń pieniężnych	386
1. Egzekucja z ruchomości	386
2. Egzekucja z wynagrodzenia za pracę	388
3. Egzekucja z rachunków bankowych	389
4. Egzekucja z innych wierzytelności	391
5. Egzekucja z innych praw majątkowych	393
6. Egzekucja z nieruchomości	395
7. Egzekucja z ułamkowej części nieruchomości oraz użytkownika wieczystego	401
8. Uproszczona egzekucja z nieruchomości	402
9. Egzekucja ze statków morskich	403
10. Podział sumy uzyskanej z egzekucji	404
11. Wyjawienie majątku	406
§ 6. Egzekucja świadczeń niepieniężnych	407
§ 7. Egzekucja z udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców	410

§ 8. Egzekucja przez zarząd przymusowy	411
§ 9. Egzekucja przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego	412
§ 10. Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej	413
§ 11. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych	414
§ 12. Środki zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym	415
1. Skarga na czynności komornika	415
2. Zażalenie	416
3. Zarzuty	417
§ 13. Powództwa przeciwegzekucyjne	417
1. Powództwo opozycyjne	417
2. Powództwo interwencyjne	418
ROZDZIAŁ XV. Międzynarodowe postępowanie cywilne	420
§ 1. Zagadnienia ogólne	420
§ 2. Jurysdykcja krajowa	422
1. Jurysdykcja krajowa w procesie	423
2. Jurysdykcja krajowa w postępowaniu nieprocesowym	426
3. Jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym i egzekucyjnym ...	428
§ 3. Immunitet sądowy i egzekucyjny	428
§ 4. Odrębności proceduralne w sprawach z elementem zagranicznym	431
1. Zdolność sądowa i procesowa	431
2. Zabezpieczenie kosztów procesu	431
3. Zwolnienie od kosztów sądowych	432
4. Pomoc prawna	433
5. Zabezpieczenie dowodów	434
6. Zagraniczne dokumenty urzędowe	435
7. Zabezpieczenie spadku po cudzoziemcach	435
8. Europejskie poświadczenie spadkowe	436
9. Stwierdzenie obcego prawa i wzajemności	437
10. Uzasadnianie prawomocnych orzeczeń i wydawanie zaświadczeń	437
11. Uchylenie wyroku wydanego w sprawie alimentacyjnej	438
§ 5. Uznanie i stwierdzenie wykonalności	438
1. Uznanie orzeczeń sądów państw obcych lub rozstrzygnięć innych organów państw obcych	438
2. Wykonalność orzeczeń sądów państw obcych lub rozstrzygnięć innych organów państw obcych oraz ugód zawartych przed takimi sądami i organami lub przez nie zatwierdzonych	439
§ 6. Uznanie i wykonanie niektórych orzeczeń sądów państw członkowskich Unii Europejskiej oraz pochodzących z tych państw ugód i dokumentów urzędowych	441
1. Zagadnienia ogólne	441
2. Wykonanie	442
3. Odmowa wykonania lub uznania	443
ROZDZIAŁ XVI. Sąd polubowny (arbitrażowy)	445
§ 1. Zapis na sąd polubowny	446

§ 2. Skład sądu polubownego	448
§ 3. Postępowanie przed sądem polubownym	450
§ 4. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego	453
§ 5. Uznanie i stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej	455
Słownik zwrotów łacińskich	457
Wybór literatury	459

Wykaz skrótów

- d.k.p.c. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934 z późn. zm.)
- ePUAP – Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej
- ETE – Europejski Tytuł Egzekucyjny – rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady nr 805/2004 z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (Dz. Urz. UE 2004 L 143/15, Dz. Urz. UE, polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 7, s. 38)
- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.m. – ustawa z dnia 18 września 2001 r. – Kodeks morski (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 758 z późn. zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p. – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1502 z późn. zm.)
- k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.p.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 583)
- k.s.h. – ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)
- k.wyb. – ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112 ze zm.)
- MP – „Monitor Polski”
- MSiG – „Monitor Sądowy i Gospodarczy”
- NSA – Naczelny Sąd Administracyjny

- OSNC – „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna”
- OSNCp – „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej oraz Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych”
- OSP – „Orzecznictwo Sądów Polskich”
- OSPiKA – „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych”
- p.a.s.c. – ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1741 z późn. zm.)
- PiP – „Państwo i Prawo”
- PPC – „Polski Proces Cywilny”
- p.p.s.a. – ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 270 z późn. zm.)
- pr.geod.kart. – ustawa z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 520 z późn. zm.)
- pr.spółdz. – ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1443 z późn. zm.)
- p.u.n. – ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 233)
- PS – „Przegląd Sądowy”
- PUG – „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego”
- p.u.s.p. – ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 133 z późn. zm.)
- SN – Sąd Najwyższy
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.)
- TK – Trybunał Konstytucyjny
- TUE – Traktat o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 z późn. zm.)
- TWE – Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską
- u.k.s.c. – ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1025 z późn. zm.)
- u.k.s.e. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 790 z późn. zm.)
- u.k.w.h. – ustawa z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 707 z późn. zm.)
- u.p.p. – ustawa z 17 grudnia 2004 r. o prawie pomocy w postępowaniu w sprawach cywilnych prowadzonych w państwach członkowskich Unii Europejskiej oraz o prawie pomocy w celu ugodowego załatwienia sporu przed wszczęciem takiego postępowania (Dz. U. z 2005 r. Nr 10, poz. 67 ze zm.)
- Zb. Orz. – „Zbiór Orzeczeń”

Przedmowa do szóstego wydania

W szóstym wydaniu podręcznika uwzględniono stan prawny wynikający między innymi: z ustawy z dnia 10 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. poz. 2), z ustawy z dnia 15 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 218), ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. poz. 978).

Zmiany wprowadzone przez wymienione akty prawne dotyczyły zagadnień związanych z rozpoznaniem spraw cywilnych w europejskim postępowaniu nakazowym, w europejskim postępowaniu w sprawach drobnych roszczeń, zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego, a także uznania i wykonania niektórych orzeczeń sądów państw członkowskich Unii Europejskiej oraz pochodzących z tych państw ugód i dokumentów urzędowych. Poza tym przedmiotem zmian były przepisy regulujące sposób wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, a także postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz postępowanie w sprawach spadkowych.

Dokonane zmiany nie oznaczają zakończenia prac legislacyjnych nad Kodeksem postępowania cywilnego. W parlamencie przygotowywane są kolejne. Można więc stwierdzić, że polska procedura cywilna jest w stanie wiecznego *fieri*.

Autor

Przedmowa do piątego wydania

Wydanie piąte uwzględnia zmiany dokonane przez ustawodawcę w kodeksie postępowania cywilnego do dnia 1 lipca 2013 r. Ważną zmianą była rezygnacja z odrębności proceduralnych postępowania w sprawach gospodarczych, które obecnie rozpoznawane są na zasadach ogólnych. Wprowadzono też nowe regulacje w międzynarodowym postępowaniu cywilnym, dotyczące np. wykonalności orzeczeń, ugód sądowych i dokumentów urzędowych z państw członkowskich Unii Europejskiej w sprawach alimentacyjnych oraz uchylecia wyroku wydanego w sprawie alimentacyjnej. Poszerzono

nadto zakres postępowania w sprawach stwierdzenia nabycia spadku o przedmiot zapisu windykacyjnego. Nie zabrakło też innych zmian polegających na dostosowaniu przepisów kodeksu do innych obowiązujących obecnie przepisów, np. pojęcie „organizacje społeczne” zastąpiono pojęciem „organizacje pozarządowe”, uwzględniając w ten sposób różnorodność tych organizacji.

Autor

Przedmowa do czwartego wydania

W czwartym wydaniu podręcznika uwzględniono obowiązujący stan prawny. Do procedury cywilnej wprowadzono w ostatnim czasie wiele zmian mających usprawnić postępowanie przed sądem w sprawach cywilnych (np. elektroniczne postępowanie upominawcze) i dostosowanie go do wymogów współczesnego obrotu prawnego zarówno krajowego, jak i międzynarodowego. Nowe instytucje procesowe to między innymi: europejskie postępowanie w sprawach transgranicznych, stwierdzenie wykonalności europejskiego nakazu zapłaty, zaświadczenie dotyczące orzeczenia wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń. Daleko idące zmiany wprowadzono również w przepisach regulujących międzynarodowe postępowanie cywilne.

Autor

Przedmowa do trzeciego wydania

Wydanie trzecie podręcznika uwzględnia ostatnio dokonane zmiany w kodeksie postępowania cywilnego. Ustawodawca jest nieustrudzony w poprawianiu procedury cywilnej. Znowelizowane zostały m.in. przepisy o postępowaniu w sprawach gospodarczych, o złożeniu przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego oraz o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wpłynęło na potrzebę dostosowania przepisów polskiej procedury cywilnej do prawa unijnego, a wyrazem tych zmian są m.in. przepisy, które wprowadziły do naszego prawa instytucje europejskiego tytułu egzekucyjnego. Ułatwi to i przyspieszy obrót prawny w sprawach cywilnych między państwami Unii Europejskiej.

Podręcznik oparty jest na aktualnym stanie prawnym. Ponadto uwzględnia unormowania, które wejdą w życie w październiku i grudniu tego roku (Dz. U. z 2007 r. Nr 121, poz. 831, Dz. U. z 2007 r. Nr 112, poz. 769) oraz z dniem 1 lutego 2008 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 123, poz. 849).

Autor

Przedmowa do drugiego wydania

Drugie wydanie podręcznika uwzględnia wszystkie zmiany ustawodawcze dokonane w kodeksie postępowania cywilnego w 2005 r., a mianowicie nowo wprowadzoną instytucję mediacji, kompleksowo uregulowaną kwestię kosztów sądowych w sprawach cywilnych oraz zmienioną systematykę kodeksu, wynikającą z umieszczenia w części piątej gruntownie znowelizowanych przepisów o sędzię polubownym (arbitrażu), a nadto zmiany związane z uchwaleniem ustawy o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, której powierzono zastępstwo procesowe w postępowaniu przed sądami w celu zapewnienia ochrony prawnej interesów Skarbu Państwa.

Uwzględnienie w podręczniku powyższych zmian było konieczne, aby czytelnik mógł zapoznać się z aktualnym stanem prawnym w zakresie postępowania cywilnego.

Autor

Przedmowa

Postępowanie cywilne. Zarys wykładu jest podręcznikiem akademickim, który ma pomóc studentom w przygotowaniu się do egzaminu. Przedstawiono w nim wszystkie główne instytucje prawa procesowego – z tym jednak, że zagadnienia teoretyczne omówiono tylko w takim zakresie, w jakim było to niezbędne dla poznania istoty danej instytucji prawnej.

Najważniejsza rola w stosowaniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego przypada sądom, dlatego wykładem z procedury cywilnej objęto również problematykę organizacji sądownictwa. Uwzględniając wiodącą rolę Sądu Najwyższego, wykorzystano dorobek orzecznicy wyznaczający kierunki wykładni przepisów i kształtujący jednolitość orzecznictwa.

Wstąpienie do Unii Europejskiej postawiło przed naszymi sądami nowe zadania związane ze stosowaniem prawa wspólnotowego. W związku z tym przedstawiono podstawowe relacje zachodzące pomiędzy prawem polskim a prawem wspólnotowym – ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień proceduralnych.

Dydaktyka akademicka kieruje się swoimi prawami, ale wykład z procedury cywilnej nie może ograniczyć się tylko do analizy rozwiązań ustawowych. Aby pokazać obraz czynności procesowych i uwidocznić, jak materia sądowa nabiera realnych kształtów, przedstawiono wzory niektórych z tych czynności, tj. wyroku, postanowienia i klauzuli wykonalności.

W celu ułatwienia studentom nauki w podręczniku zamieszczono schematy ilustrujące wybrane instytucje prawne. Z takim graficznym przedstawieniem instytucji proceduralnych zetknąłem się po raz pierwszy na wykładach z procedury cywilnej prowadzonych przez Prof. Włodzimierza Berutowicza, który następnie przedstawił je w swoim podręczniku do procedury cywilnej. Za uprzejmą zgodą Autora, za którą bardzo dziękuję, wykorzystano niektóre z tych schematów, po ujęciu na nowo i dokonaniu niezbędnych zmian związanych z obecną strukturą sądownictwa i aktualnym stanem prawnym.

Podziękowania kieruję także do Prof. Feliksa Zedlera za inspirację i słowa zachęty przy pisaniu pracy.

Pragnę również podziękować Mateuszowi Rakowiczowi za rysunki, które poprzez dowcipne skojarzenia być może sprawią, że lektura książki stanie się mniej nużąca.

Autor

Rozdział I

Wiadomości wstępne

§ 1. Pojęcie i funkcja postępowania cywilnego

 W ustawie procesowej zostało użyte pojęcie „**postępowanie cywilne**”, a zatem **1** jest ono pojęciem prawnym, ale w żadnym z przepisów kodeksu postępowania cywilnego nie ma jego definicji. W celu zdefiniowania tego pojęcia należy wziąć pod uwagę zarówno elementy podmiotowe, jak i przedmiotowe. Na elementy podmiotowe wskazuje treść art. 2 k.p.c., który stanowi, że do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy. Na elementy przedmiotowe wskazuje natomiast art. 1 k.p.c., stanowiąc, że kodeks ten normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych – **sprawy cywilne**. Kodeks wskazuje więc na organy, które rozpoznają sprawy cywilne, i określa zakres ich kompetencji.

Przy definiowaniu pojęcia „postępowanie cywilne” musimy uwzględnić także inne elementy podmiotowe, a mianowicie wziąć pod uwagę podmioty zainteresowane rozstrzygnięciem sprawy (strony, uczestnicy postępowania), ponieważ z reguły z inicjatywy tych podmiotów i w ich interesie prowadzone jest postępowanie. Można zatem stwierdzić, że **postępowanie cywilne jest działaniem uprawnionych organów przy udziale zainteresowanych podmiotów, skierowanym na ochronę ich interesów w zakresie prawa cywilnego, rodzinnego oraz prawa pracy i ubezpieczeń społecznych**.

 Mając zdefiniowane pojęcie postępowania cywilnego, należy wskazać na **2** **funkcję**, którą to postępowanie spełnia. Jest nią **ochrona porządku prawnego** i dlatego należy ona do jednych z podstawowych funkcji państwa. Wykonywana jest przez władzę sądowniczą, niezależną od innych władz, o czym stanowi art. 10 w zw. z art. 173 i 175 Konstytucji RP.

Funkcja postępowania cywilnego jest realizowana przez stosowanie w danym konkretnym stanie faktycznym norm prawa cywilnego materialnego i polega na rozstrzygnięciu sporów cywilnoprawnych oraz na wykonywaniu innych czynności, takich jak: dokonanie wpisu w księdze wieczystej (art. 626⁸ k.p.c.), zabezpieczenie spadku

(art. 635 § 1 k.p.c.), wydawanie komornikowi zarządzeń zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji (art. 759 § 2 k.p.c.), złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego (art. 692 k.p.c.).

§ 2. Rodzaje postępowania cywilnego

- 3 W sądowym postępowaniu cywilnym można wyróżnić **postępowania: rozpoznawcze, pomocnicze, egzekucyjne** oraz **postępowanie międzynarodowe**, które może dotyczyć każdego z wymienionych postępowań.
- 4 **Postępowanie rozpoznawcze** odgrywa bardzo ważną rolę, gdyż w tym postępowaniu sąd merytorycznie rozpoznaje sprawę, tzn. ustala stan faktyczny, a następnie odnosi ten stan do norm prawa cywilnego materialnego i na tej podstawie orzeka o skutkach prawnych dla stron lub uczestników postępowania. W ten sposób sąd decyduje o udzieleniu lub o odmowie udzielenia ochrony prawnej.
- 5 **Postępowanie rozpoznawcze** może być prowadzone w jednym z dwóch trybów: **procesu** lub **postępowania nieprocesowego**. Każda sprawa cywilna **musi być** rozpoznana we właściwym trybie i dlatego przy wszczęciu postępowania sędzia bada, w jakim trybie powinna być rozpoznana oraz czy podlega rozpoznaniu według przepisów o postępowaniu odrębnym, i wydaje odpowiednie zarządzenia (art. 201 § 1 k.p.c.). Wymóg prowadzenia sprawy we właściwym trybie sąd bierze zawsze pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy (art. 202 zd. 3 k.p.c.). Jeżeli sprawę wszczęto lub prowadzono w trybie niewłaściwym, sąd rozpoznaje ją w trybie właściwym lub przekazuje właściwemu sądowi do rozpoznania w takim trybie (art. 201 § 2 zd. 1 k.p.c.).
- Regułą jest, że sąd rozpoznaje sprawy w procesie, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 13 § 1 k.p.c.).
- 6 **Proces cywilny** wszczynany jest zawsze z inicjatywy pozasądowej i charakteryzuje się tym, że występują dwie przeciwstawne strony o sprzecznych interesach. Strona wszczynająca proces określana jest jako **powód** (*actor*), a przeciwnik tej strony jako **pozwany** (*reus*). Ustawodawca w ramach procesu cywilnego wyodrębnił postępowanie zwykłe, do którego mają zastosowanie zasady ogólne (art. 15–424¹² k.p.c.), przewidziane dla większości spraw rozpoznawanych w procesie cywilnym, oraz postępowania odrębne (art. 425–505³⁷ k.p.c.), a mianowicie:
- 1) w sprawach małżeńskich;
 - 2) w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi;
 - 3) w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych;
 - 4) w sprawach o naruszenie posiadania;
 - 5) w sprawach z zakresu ochrony konkurencji, regulacji energetyki, regulacji telekomunikacji i poczty, regulacji transportu kolejowego oraz w sprawach o uznanie wzorca umowy za niedozwolone;
 - 6) postępowanie nakazowe i upominawcze;
 - 7) postępowanie uproszczone.
- 7 Drugi tryb postępowania rozpoznawczego to **postępowanie nieprocesowe**, które charakteryzuje się tym, że nie ma dwóch przeciwstawnych stron, lecz

biorą w nim udział **uczestnicy postępowania** (w sprawie może wystąpić także jeden uczestnik). Postępowanie to z reguły wszczynane jest na wniosek, jednak w wypadkach wskazanych w kodeksie może być wszczęte przez sąd z urzędu (art. 570 k.p.c.).

Postępowanie nieprocesowe również nie jest jednolite i można wyróżnić:

- 1) postępowanie uregulowane przepisami kodeksu postępowania cywilnego (art. 506–694⁸ k.p.c.);
- 2) postępowanie w poszczególnych rodzajach spraw, uregulowane ustawami szczególnymi.

Należy zwrócić uwagę, że sprawy cywilne mogą być rozpoznawane nie tylko przed sądem powszechnym, ale również w **postępowaniu przed sądem polubownym** oraz **przed komisjami pojednawczymi** w sprawach o roszczenia pracowników z zakresu prawa pracy.

8

Na mocy art. 1157 k.p.c. strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe lub spory o prawa niemajątkowe – mogące być przedmiotem ugody sądowej, z wyjątkiem spraw o alimenty, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej. Zapis na sąd polubowny obejmujący spory z zakresu prawa pracy może być sporządzony tylko po powstaniu sporu i wymaga zachowania formy pisemnej (art. 1164 k.p.c.). Strony mogą uzgodnić zasady i sposób postępowania przed sądem polubownym. W braku odmiennego uzgodnienia stron sąd polubowny może, z zastrzeżeniem przepisów ustawy, prowadzić postępowanie w taki sposób, jaki uzna za właściwy. Sąd polubowny nie jest związany przepisami o postępowaniu przed sądem (art. 1184 k.p.c.). Postępowanie przed sądem polubownym uregulowane jest przepisami art. 1154–1217 k.p.c.

Postępowanie przed komisjami pojednawczymi natomiast wiąże się z uprawnieniem pracownika, który ma prawo dochodzić roszczeń ze stosunku pracy na drodze sądowej, ale przed skierowaniem na drogę sądową może żądać wszczęcia postępowania przed komisją pojednawczą (art. 242 k.p.). Pracodawca i pracownik w toku postępowania przed komisją powinni dążyć do polubownego załatwienia sporu ze stosunku pracy. Jeżeli postępowanie przed komisją nie doprowadziło do zawarcia ugody, pracownik może żądać przekazania sprawy do sądu pracy.

Postępowanie egzekucyjne polega na podejmowaniu czynności przez strony i innych uczestników oraz organy egzekucyjne w celu przymusowej realizacji świadczenia określonego w tytule egzekucyjnym, a tym samym ostatecznego urzeczywistnienia normy prawa egzekucyjnego ustalonej w tym tytule¹.

9

Postępowanie to może być wszczęte **na wniosek** wierzyciela egzekwującego, a także **z urzędu**, jak również na żądanie uprawnionego organu. W postępowaniu tym uczestniczą jako strony **wierzyciel** egzekwujący i **dłużnik** egzekwowany. Należy podkreślić, że postępowanie to zostaje wszczęte wtedy, gdy dłużnik nie spełnia dobrowolnie nałożonej na niego w tytule egzekucyjnym powinności (np. zapłaty określonej kwoty, zaniechania przechodzenia przez nieruchomości).

¹ E. Wengerek (w:) *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 341.

Dr hab. Henryk Dolecki – profesor Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, wykłada procedurę cywilną na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii tej uczelni; sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego w stanie spoczynku; autor wielu publikacji, w tym komentarzy, monografii, rozpraw, artykułów, glos i recenzji z dziedziny procedury cywilnej, prawa cywilnego i rodzinnego oraz postępowania sądownoadministracyjnego.

W podręczniku zostały omówione podstawowe instytucje prawa procesowego, z uwzględnieniem aktualnego stanu prawnego wynikającego m.in. z ustaw: z dnia 10 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, z dnia 15 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw oraz z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne. Zmiany wprowadzone przez wymienione akty prawne dotyczyły zagadnień związanych z rozpoznaniem spraw cywilnych w europejskim postępowaniu nakazowym, w europejskim postępowaniu w sprawach drobnych roszczeń, zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego, a także uznania i wykonania niektórych orzeczeń sądów państw członkowskich Unii Europejskiej oraz pochodzących z tych państw ugód i dokumentów urzędowych. Zmianie uległy również przepisy regulujące sposób wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz postępowanie w sprawach spadkowych.

W celu ułatwienia studentom nauki w tekście zamieszczono schematy ilustrujące wybrane instytucje prawne, sięgnięto do bogatego dorobku orzeczniczego Sądu Najwyższego i po wzory niektórych czynności sądowych, tj. wyroku, postanowienia, klauzuli wykonalności. Dodatkowym elementem podręcznika są żartobliwe rysunki wykonane przez Mateusza Rakowicza, które ilustrują omawiane zagadnienia.

Ten przystępnie napisany podręcznik akademicki pomoże studentom w przygotowaniu się do egzaminu z procedury cywilnej. Mogą z niego korzystać także słuchacze szkół biznesu i zarządzania poznający dopiero ten przedmiot, jak również aplikanci przygotowujący się do pracy w zawodzie sędziego, radcy prawnego czy adwokata.

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Cena 69 zł (w tym 5% VAT)